

Razgovor

PETER BURKE¹

Peter Burke (1937.) je poznati britanski povjesničar, profesor emeritus na uglednom Emmanuel College. Sveučilišnu naobrazbu stekao je pohađavši St John's College, Oxford, nakon što je osnovno obrazovanje stekao kod isusovaca. Iako je upisao doktorat, Burke nikada nije završio svoj rad, već se pridružio vrlo inovativnoj i progresivnoj skupini britanskih povjesničara na Sveučilištu Sussex, gdje predaje od 1962. do 1979. godine. Upravo se u Sussexu Burke postupno profilirao kao stručnjak za francusku Novu historiju i postao njenim najgorljivijim zagovarateljem u Velikoj Britaniji. Iako se u svojoj podršci novim pristupima povjesničara iz Francuske našao u manjini, u svojim stavovima nije posustajao. Istovremeno Burke pokazuje sve više interesa za kulturnu i društvenu historiju, o čemu objavljuje nekoliko uspješnih knjiga (primjerice: *The Italian Renaissance* (1972.), *Popular Culture in Early Modern Europe* (1978.), *Varieties of Cultural History* (1997.), *A Social History of Knowledge* (2000), itd.). Od 1980-ih Burke radi na Cambridgeu gdje dobiva i titulu Professor Emeritus of Cultural History and Fellow of Emmanuel College. Svoje interese prema francuskoj historiografiji, a naročito povjesničarima okupljenim oko *Analā* obilježio je 1990. godine objavljivanjem knjige *The French Historical Revolution: The Annales School, 1929-89*. Ta sažeta i kratka analiza generacija povjesničara oko *Analā* i njihovih pristupa i danas je jedna od najboljih historiografija Nove historije napisana na anglo-američkom području, a prevedena je na brojne strane jezike. Važno je zapaziti i da je Burke hrvatskoj stručnoj i široj javnosti poznato po nekoliko prijevoda

koji su objavljeni od 1991. do danas: *Junaci, nitkovi i lude: narodna kultura predindustrijske Evrope* (1991.), *Očevid: upotreba slike kao povijesnog dokaza* (2003.) i *Što je kulturalna povijest?* (2006.).

Pro tempore: Kako biste objasnili uspon časopisa *Anali* nakon Drugog svjetskog rata?

Burke: Ne znam je li časopis doživio „uspon“ ili se prodalo više primjeraka, bio je uspješan i prije 1939. Međutim, pokret ili „škola“ je doživjela uspon kao dio jednog novog početka nakon kraja rata u Francuskoj, koji je utjecao na mnoga područja znanja, kao i svakodnevnog života. Uzmite u obzir sljedeću kronologiju:

- 1944. ISEA (Institut des sciences économiques appliqués), Pariz
- 1945. INED (Institut National d'Etudes Démographiques), Pariz
- 1945. ENA (Ecole Nationale d'Administration), Strasbourg
- 1945. Sciences Po, Pariz
- 1945. Laboratoire d'ethnographie française, Pariz
- 1945. Fondation nationale des sciences politiques [tfmn of ELSP], Pariz
- 1946. INRA (Institut national de recherche agronomique), Pariz, itd.
- 1946. INSEE (Institut national de la statistique et des études économiques), Pariz
- 1946. CES (Centre d'études sociologiques), Pariz
- 1946. Cahiers Internationaux de Sociologie
- 1947. VIe Section, EPHE, Pariz

Smatram da je Febvre imao mnoge prijatelje u ministarstvima i da je zbog toga uspio pokrenuti VIe section na EPHE.

Pro tempore: Kako gledate na utjecaje raznovrsnih psiholoških i socioloških škola u razvoju i prvim godinama *Analā*? Je li se s vremenom ta uloga mijenjala?

Burke: Kod prve generacije, pod sociologiju se podrazumijevalo Durkheima i Halbwachsa, a pod psihologiju Wallona. Ozbiljniji interes za djelima

Freuda i Webera javio se kasnije (Braudel se zanimalo za Webera, Le Roy Ladurie za Freuda). Došlo je do promjene, što ne mora čuditi jer su se sociologije i psihologije (namjerno koristim množinu) i same promijenile od 1929.

Pro tempore: Koliko je prema Vama tradicija *Analā* vezana uz marksizam, pogotovo kada znamo da je u Francuskoj baš nakon 1945., paralelno s *Analima*, došlo do „uzleta“ marksističke historiografije? Je li to samo slučajnost?

Burke: Ne, mislim da se radi o vrsti intelektualnog „narodnog fronta“. *Anali* i marksistička historijska tradicija imali su mnogo zajedničkog, posebno kod svojih oponentata, staromodne povijesti političke događajnice. Oboje su veliku važnost pridavali gospodarstvu i društvu. Nije neobično pronaći francuske povjesničare koji su dio obje tradicije (prvo jedne pa druge ili čak istovremeno) i/ili ih pokušavaju kombinirati (Furet, Vovelle, Vilar). Nešto slično dogodilo se u Britaniji, kod grupe oko *Past and Present*, bivše *Communist Party Historian's Group* (Hobsbawm, Thompson, Hilton, Kiernan, itd.), koja je sa simpatijama pratila *Anale*, dok drugi britanski povjesničari nisu.

Pro tempore: Koja bi prema Vama, koliko god to „nemoguće“ djelovalo, bila ona nit koja povezuje sve generacije povjesničara oko *Analā*, od M. Blocha i L. Febvrea, preko F. Braudela, E. Le Roy Laduriea i P. Chaunua pa sve do M. Vovellea i P. Nore?

Burke: Prije svega, osobni kontakti među generacijama: Braudel je intelektualni „sin“ Febvrea, Le Roy Ladurie je učenik Braudela, itd. Opet, imali su zajedničke oponente poput tradicionalne političke historije u suprotnosti s kojom su sebe definirali.

Gledano generalno, karakterizira ih otvorenost novim pristupima i bliskim disciplinama (ekonomija, sociologija, psihologija, antropologija. I još jedna stvar: treća generacija (postkvantitativna) je u jednu ruku predstavljala povratak povjesničarskim pristupima prve (predkvantitativne).

Pro tempore: Kako Vi objašnjavate činjenicu da se redovito za brojne povjesničare iz grupe oko *Analā* govori da su ekscentrici ili autsajderi, a opet, stavlja ih se odmah u istu grupu ili pravac? To su primjerice Philippe Aries i Pierre Chaunu ili pak Marc Ferro i Jacques Le Goff.

Burke: Nisam siguran tko uopće misli da su svi znanstvenici koje ste spomenuli ekscentrici ili autsajderi. Smatram da je samo Aries bio autsajder, jer je imao neobične političke stavove (monarhist i podupiratelj *Action française*), a bio je i „povremeni povjesničar“ dok je radio u Institutu za tropska voća (tek pred kraj karijere zaposlio se u EHESS). Chaunu bi se mogao smatrati ekscentrikom, po-božni protestant i borac protiv kontracepcije, ali nije bio autsajder. Ferro, urednik *Analā*, definitivno insajder, iako su njegovi interesi za političku povijest stoljeća odudarali od ostatka grupe. Le Goff, definitivno insajder, iako nije mogao prežaliti činjenicu da Braudel nije podržao njegov pokušaj ulaska u Collège de France. Jedno opće zapažanje: *Anali* su uvijek bili ono što u Engleskoj zovemo „broad church“, dakle grupa koja omogućuje značajne razlike u mišljenjima. Voluntarist Febvre je izabrao determinista Braudela za nasljednika. Vjerujem da je to jedan od razloga dugog trajanja pokreta. Da se radilo o školi u užem smislu, s jednim učiteljem i brojnim učenicima, kasnije bi propala.

Pro tempore: Kako gledate na Roberta Mandroua, koji je slijedio L. Febvrea, ali je kritiziran od strane Braudela?

Burke: Mandrou je imao dobru i lošu sreću biti smatran intelektualnim sinom Luciena Febvrea. Isprva je to rezultiralo povoljno po njegovu karijeru, ali nakon smrti Febvrea imao je dosta problema

s Braudelom. Predstavljao je ideje prve generacije *Analā* u vremenu druge, koju je vodio Braudel. Osim toga, i Braudela je Febvre smatrao sinom, pa vjerujem da je došlo do svojevrsnog bratskog rivaliteta između starijeg brata, Braudela, i mlađeg, Mandroua. Braudel je mrzio Mandroua (jednom sam čuo da je rekao: „je le méprise“), te je efektivno uništio Mandrouovu karijeru.

Pro tempore: Jacques Le Goff u jednom je svojem eseju razmatrao današnju „novu političku povijest“, citirajući L. Febvrea koji je zahtijevao „povijest u svom jedinstvu“. Kakav je, prema Vama, krug povjesničara oko *Analā* imao utjecaj na francusku političku povijest u posljednjih 20 godina? Kako biste Vi ocijenili njihovu vezu?

Burke: Utjecaj je vrlo malen, jer je u posljednjih dvadeset godina utjecaj *Analā* oslabio u cjelini. No, istovremeno se odvija zanimljivo približavanje političkih povjesničara kulturnim povjesničarima u Francuskoj (Sirinelli i Ory su primjeri). Možda je to zbog primjera *Analā* ili tendencija u društvenim znanostima poput većeg interesa za „političkom kulturom“.

Pro tempore: Slažete li se s primjedbom nekih povjesničara da povijest 20. stoljeća predstavlja zamku koja ne podržava sliku prošlosti koju stvaraju povjesničari oko *Analā*, koja izbjegava ličnosti, događaje i političke „priče“?

Burke: Dobra primjedba, prvi sam je put čuo od nizozemskog povjesničara Henka Wesselinga 1977. godine. U stoljeću koje uključuje zbivanja 1914.-18., 1917., 1939.-45. nije tako lako odbaciti *histoire événementielle*. U mojoj maloj knjizi o časopisu nisam mogao odoljeti da ne opišem 1968. kao osvetu događaja prema Braudelu. Ali naravno, postojali su raniji povijesni događaji koje povjesničari nisu mogli ignorirati, uzmite 1789. za primjer!

Pro tempore: Možemo li djela Marca Ferroa smatrati solidnim odgovorom na ovu kritiku? Kako gledate na njegov opus, posebno na biografije

Petaina i cara Nikole II., kao i njegove druge knjige iz političke historije?

Burke: Apsolutno ste u pravu! Imamo slučaj paradoksa, tajnik uredništva časopisa, što je Ferro neko vrijeme radio, nije prakticirao njihovu vrstu historije! Ali, kao što sam prije spomenuo, Braudel je imao vrlo velike simpatije i antipatije prema raznim ljudima, pa je promovirao ljude koje je volio – ne samo Ferroa, nego i „le petit Revela“, koji je kasnije postao jedan od vodećih članova grupe nakon 1968. (ne u udaru protiv Braudela, nego u Braudelovu udaru koji je uslijedio nakon „les événements“) unatoč njegovoj mladosti.

Pro tempore: **Britanska povjesničarka Maxine Berg je o Marcu Blochu napisala da su „njegovi rani tekstovi propagirali komparatističku metodu, često nauštrb engleske historiografije, koju je često kritizirao zbog parohijalnosti i pretjeranog bavljenja političkom i pravnom poviješću“. Kako biste ocijenili odnose prve generacije Analā i britanske historiografije?**

Burke: Smatram da Febvre nije bio zainteresiran za Britaniju, ali Bloch je imao dosta dobre odnose s britanskim ekonomskim povjesničarima, posebno R. H. Tawneyem, Eileen Power i mladim Michaealom Postanom. J. M. Keynes je bio pretplatnik *Analā*. U skladu s tim, Febvrea su posve ignorirali, dok je Bloch pozvan da piše za *Cambridge Economic History*. Braudela Engleska nije previše zanimala te kada u jednom djelu spominje elizabetansku Englesku, u fusnoti citira popularnu knjigu Lyttona Stracheyja, a ne znanstveno djelo!

Pro tempore: **Koja je uloga jezične barijere kod britanske recepcije rada i otkrića Analā? Je li samo to razlog kašnjenja recepcije novih ideja i pristupa koje je časopis propagirao?**

Burke: Gledano doslovno, barijere nije bilo do oko 1990., dokad su studenti (barem na Oxfordu i Cambridgeu) i profesori znali francuski. Međutim, žargon časopisa predstavljao je problem, jer su

postojali otpori prema nekim konceptima, poput „mentalitē“. U tom smislu, recepcija *Analā* ide uspooredno s recepcijom Sartrea, Lévi-Straussa, Foucaulta i Derride (bolja je u SAD-u nego u Ujedinjenom Kraljevstvu, bolja je na odsjecima književnosti ili sociologije nego na odsjecima za povijest).

Pro tempore: **Zašto se tako malo francuskih povjesničara deklarira „braudelijancima“ kad znamo da je njegov utjecaj na francusku historiografiju golem?**

Burke: Možda je riječ o skromnosti! Ali možda se radi i o tome da je njegov individualni uspjeh bio dijelom većeg pokreta. Da usporedim, Braudela smatram najvećim povjesničarem 20. stoljeća, ali vjerujem da je utjecaj časopisa na mnoge druge povjesničare bio veći od Braudelova.

Pro tempore: **Slazete li se s francuskim povjesničarem Andréom Burguièream koji je istaknuo da se u samome početku dio retorike predstavnika Analā može okarakterizirati kao populizam, pa tako i traženje povijesti „malih ljudi“?**

Burke: Da, složio bih se, ako uzmemo u obzir činjenicu da je Febvre cijenio povijest koju su pisali Michelet i Jaurès, iako sam nije pisao o puku. Tek je druga generacija, i njezin član Mandrou, proučavanje ljudi stavila u agendu.

Pro tempore: **U Velikoj Britaniji smatra Vas se glavnim podupirateljem Analā. Jeste li ikad doživjeli neke kritike od tradicionalista, posebno 1970-ih?**

Burke: Da! Bolje je reći da sam doživio otpor. Kada sam se prijavio na natječaj za položaj na Cambridgeu 1978., mojoj se kandidaturi protivio Geoffrey Elton, Nijemac koji je bio veći Englez od Engleza, specijalist za političku i administrativnu povijest koji je mrzio *Anale*. Ipak, nadglasan je.

Pro tempore: **Što vam je najviše pomoglo u odbijanju takvih kritika?**

Burke: Postupno okretanje društvenoj, pa kulturnoj povijesti koje je zahvatilo Britaniju nakon 1960-ih i koje je ojačalo 1980-ih. Na primjer, kada sam došao na Cambridge 1979. bio sam jedini član Odsjeka za povijest koji se smatrao kulturnim povjesničarem. Danas bi se vjerojatno većina profesora opisala tim riječima, čak i ako rade na temama politike i gospodarstva! Prešao sam put od margine do središta bez da sam napravio korak!

***Pro tempore:* Kada govorimo o odnosu Braudela i nove historije, biste li rekli da je nova historija doprinijela fragmentaciji povijesne znanosti te time dovela do postupnog pada totalne historije?**

Burke: Uspon nove kulturne historije je i pomogao i odmogao totalnoj historiji (koja je ionako bila tek aspiracija, a ne stvarna mogućnost). S jedne strane, pokret nove kulturne historije proširio je doseg povijesti na razna područja (tijelo, emocije, itd.), dok je s druge strane potaknuo fragmentaciju, kako vi kažete. No, totalna historija nije nikad pala jer nikad nije ni doživjela uspon.

***Pro tempore:* Odakle vaš interes za *Analima*? Kada ste se prvi put susreli s publikacijom?**

Burke: Nisam se prvo zainteresirao za časopis, nego za djela Blocha, Braudela i Febvrea – tim redosljedom. Otkrio sam ih oko 1959.-60., kada sam bio na trećoj godini preddiplomskog studija na St. John's Collegeu na Oxfordu. Kasne 1960. prešao sam na St. Antony's College, također na Oxfordu, i odmah sam se sprijateljio s mladim Ekvadorcem, Juanom Maiguashcom (i nakon 50 godina se još čujemo) koji je došao iz Pariza gdje je studirao gospodarsku historiju uz Chaunua. Ovo je prijateljstvo proširilo moj interes na druge članove grupe povjesničara oko *Analiz* i počeo sam redovito čitati časopis, a to radim i do dana današnjeg.

BILJEŠKE

1 Razgovor s engleskoj jezika preveo Tomislav Brandolica.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasisavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com